

Service och sevärigheter

Att ta sig till Taberg går smidigt med tåg, bil och buss. Från Jönköping passerar man Norrahammar, tidigare ”Tabergs norre hammare”, en gång i tiden platsen för en stångjärnshammarsmedja och ett järnbruk. Idag finns här ett industri- och bygdemuseum. Väl framme vid Taberg har man gruvan med guideade turer sommartid. De startar vid Gruvgården 500 meter söder om järnvägsstationen. Uppe på Taberg ligger Toppstugan med matservice och en vidsträckt utsikt över Småland.

Services and sights

You can easily get to Taberg by train, car or bus. From Jönköping, you will pass Norrahammar, the former location of Taberg's Northern German forge. Today it is an industrial museum. During summertime there are guided tours into the mine of Taberg. The tours start at Gruvgården 500 metres south of the railway station. At the mountain peak you will find Toppstugan that serves food. You also will find a great view of the landscape of Småland.

Service und Sehenswürdigkeiten

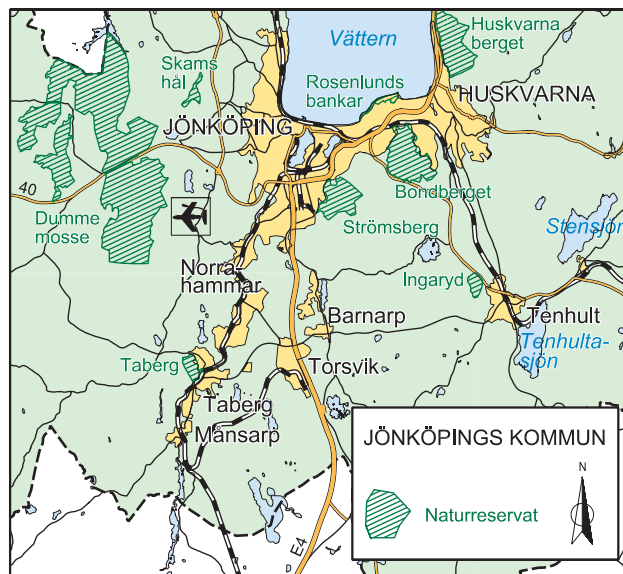
Taberg erreicht man per Bahn, Auto oder Bus. Von Jönköping aus fährt man Norrahammar vorbei, früher auch Tabergs norre hammare (Tabergs Nordhammer) genannt, wo heute ein Industriemuseum liegt. In Taberg werden in der Sommersaison Führungen durch das Bergwerk angeboten. Parkmöglichkeiten sind am Bahnhof vorhanden. Auf dem Gipfel des Tabergs liegt die Gipfelhütte (Tabergs topp) mit Speiseangeboten und meilenweitem Ausblick über Småland.

Ytterligare / Further information

Turistbyrån, Jönköping Tourist Office +46 (0)36 10 50 50
www.lansstyrelsen.se/jonkoping
www.jonkoping.se
www.taberg.info
www.gruvan.nu
www.tabergstoppen.se
www.industrimuseum.se

Litteraturhänvisning:

- Tabergs bergslags hembygd förenings årsbok 2006.
- Jernkontoret och Riksantikvarieämbetet 1996. Tabergs bergslag, Atlas över Sveriges bergslag.

Resande med bil:

Från E4 ta avfart 93 Torsvik Norra och kör mot Taberg. I samhället finns vägvisning till Tabergs topp och Gruvan.

Traveling by car:

From the E4 follow the signs for "Taberg", exit 93. In Taberg there are signs for "Tabergs topp" and "Gruvan".

Anreise mit dem Auto:

Die E4 über die an Ausfahrt 93 Taberg verlassen. Den Schildern zum Tabergs topp oder zum Gruvan folgen.

Buss/Bus/Bus Jönköping-Månsarp Tabergs centrum

Tåg/Train/Bahn Jönköping-Värnamo Taberg

Jönköpings länstrafik/

Jönköping County public transport

+46(0)771 44 43 33

www.jlt.se

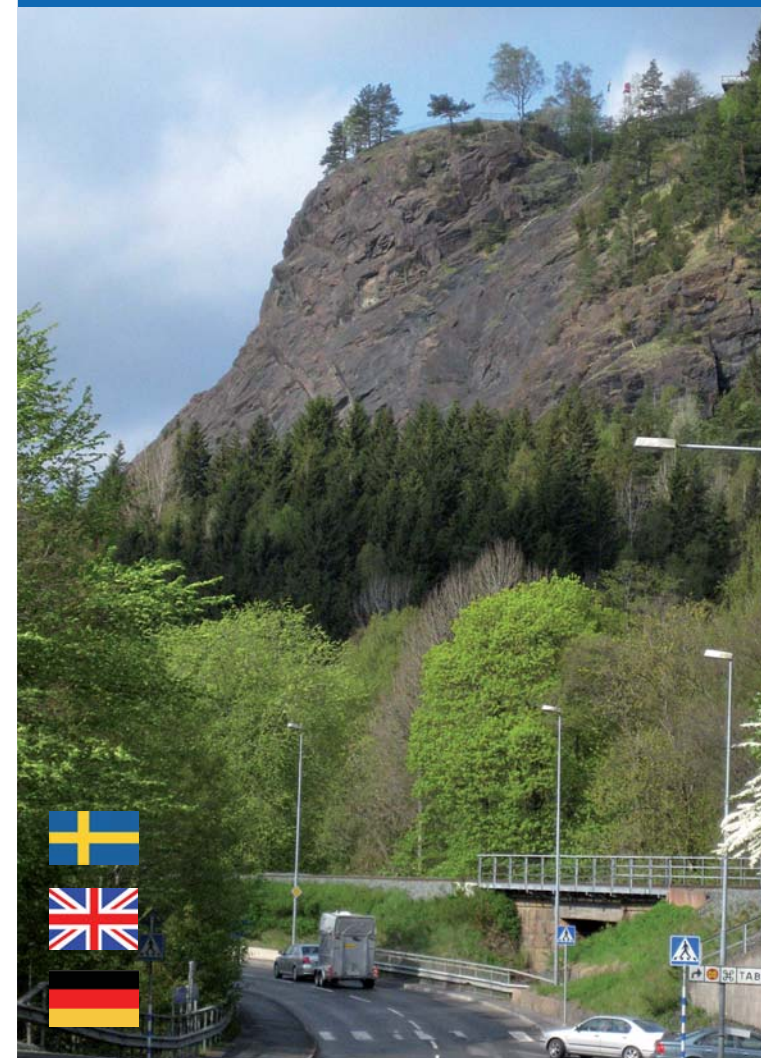

Länsstyrelsen i Jönköpings län

NATURRESERVAT I JÖNKÖPINGS LÄN

Taberg

Producerad Jönköpings kommun 2009 Foto Helen Bjurulf, layout Marianne Brännman

JÖNKÖPINGS
KOMMUN

Välkommen till Taberg!

Vida omkring syns Tabergs silhuett, ett dubbeltoppigt rundat berg som når ca 150 meter över omgivningen. Profilen mot sydost sluttar brant efter sekler av malmbrytning.

Tabergs bergslag

Järnhantering vid Taberg har pågått från vikingatiden till modern tid. Först utvann man järn ur rödjord, sjö- och myr-malm, men från medeltiden även direkt ur sten och berg. Sten plockades ur rasmassor och med tiden hackade och sprängde man Taberg. Järnproduktionen tog fart då Taberg blev bergslag genom kungabrev 1618 och 1621. Fem hyttelag bildades med skyldighet att bryta malm och hålla masugnar i drift. Tabergs bergslag tillsammans med Gevärsfaktoriet i Husqvarna medförde att det fanns många kunniga smeder i trakten. Smederna i Västbo härad utvecklade tekniken att dra ut järn i trådar, vilket skapade en av många innovativa industrier i Småland.

I mitten av 1800-talet gick masugnarna för fullt och gav många arbetstillfällen, främst genom träkolning och transporter, men även genom arbete vid hammarsmedjor, gjuterier och manufaktursmedjor. Framåt sekelskiftet 1900 klingade bergsbruket av för att vid andra världskriget ta ny fart. Denna gång bröts berget hårt, både uppifrån och inifrån. Brytningen upphörde 1955, då hade malm även använts som makadam. Opinionsen växte sig stark att skydda Taberg.

Unikt berg, ovanliga växter och många fladdermöss

Berget Taberg blev till för 1200 miljoner år sedan då magma trängde upp i jordskorpan. Taberg består till stora delar av titanomagnetitolivinit. Det är unikt med en så stor volym av denna ovanliga bergart. När berget vittrar ger det gröna mineralet olivin en specifik jordmån. Olivinets bidrag till jorden är optimalt för vissa växter, t ex grönbräken, den hör annars hemma i fjällkedjans olivinberg. En annan raritet är brunbräken, med huvudutbredning i de centraleuropeiska bergen. På Taberg möts den sydliga brunbräken och nordliga grönbräken. Överhuvudtaget är Taberg med omnejd artrikt på växter. Här har hittats ca 400 arter kärlväxter och uppemot 300 olika mossarter. En av dem är grön sköldmossa som finns på förmultnade granlåg (trädstam på marken). På Tabergs västra topp trivs ängsfloran. Om du vandrar här kan du få syn på darrgräs, solvända och jungfrulin. Naturskyddsföreningen och Hembygdsvärderna håller ängen i hävd på traditionellt vis med lie och räfsa. På Tabergs klippiga sluttningar växer axveronika och varma dagar kilar sandödlan förbi. Båda är rariteter i den svenska naturen. Gruvan är en av länets artrikaste platser för fladdermöss och en nyckellokal för deras övervintring.

Naturresevatet Taberg

Ett par decennier efter att berget exploaterades på 1940-50 talet seglade nya hot upp, denna gång för att utvinna vanadin. Det omtintgjordes av en stark folklig protest men också av 1970-talets oljekris. Naturskyddsföreningen köpte gruvrättigheterna 1986, vilket satte punkt för hotet att berget skulle försvinna helt.

Taberg blev skyddat 1985 då Länsstyrelsen avsatte 64 ha som naturreservat. Marken ägs av Naturvårdsverket och Jönköpings kommun. Taberg är också skyddat som Natura 2000 område samt riksintresse för naturvården och kulturminnesvården. Jönköpings kommun förvaltar området.

Taberg är ett skyddat naturområde, tänk därför på följande:

- kör bil och motorfordon endast på tillåtna bilvägar
- parkera bara på anvisade parkeringsplatser
- tälta inte och rid inte inom naturreservatet
- elda endast på anvisad eldplats
- håll hunden i koppel
- låt levande växter, död ved och multnande växtdelar finnas kvar där de är
- gå inte in i gruvgångar eller gruvhål, utom vid guidade visningar.

Föreskrifternas fullständiga formulering finns på informationstavlor i området.

Ovan, gruvgång
Till vänster, grönbräken (*Asplenium viride*)
Till höger, axveronika (*Veronica spicata*)
Två ovanliga arter i den svenska naturen, båda finns på Taberg.

Taberg sluttar brant efter sekler av malmbrytning.

En låga, dvs trädstam på marken, är en viktig miljö för många av skogens arter. Flera insekter, mossor och svampar har död ved som enda livsmiljö. Ved i förmultning ökar arternas mångfald och ger mer liv i skogen.

Gruvan i Taberg är en nyckellokal för länets fladdermöss. Till vänster hänger Brandts fladdermöss i djup dvälja tillsammans med mustaschfladdermöss.

Till höger i ett borrhål sover en fransfladdermöss sig igenom vintern. Fransfladdermöss är en av Sveriges hotade fladdermusarter.

Läs mer i Länsstyrelsens meddelande 2008:33 Fladdermusfanunan i Jönköpings län.

Jens Mattsson

Johan Röva

Tomas Faaborg

Welcome to Taberg!

Taberg rises 100 metres above the surroundings. The mountain is an imposing rock facing central to the village of Taberg. Ore mining went on for centuries here and has given Taberg a strange steep profile to the south-east.

Taberg mining district

Iron trade has been going on at Taberg from A.D. 900 to modern times. In Åsamon, north of Taberg, there are charcoal pits, slag heaps and furnaces for iron extraction from red soil. The extraction of iron from Taberg ore began sporadically during the Middle Ages (15th to 16th century). It increased when Taberg became a mining district by royal decrees in 1618 and 1621.

The mining industry around Taberg and the gunfactory in Husqvarna produced many skilled smiths in the area. Gevärsfaktoriet's bayonet smiths in Västbo Hundred in Gnosjö came up with the idea of making iron thread. This became one of many innovative industries in Småland.

In the mid-19th century the blast furnaces were operating at full speed and many inhabitants were dependent on mining for their living. The employment was primarily with charcoal burning and transport, but also at the blast furnaces, hammer mills, foundries, ironware forges, etc. Mining ceased in the mid-1890s. Mining resumed in connection with the Second World War, and for the next 15 years more ore was mined than during the previous 300. The interest in mining grew again in the 1970s, this time to extract vanadium. The prospecting was thwarted by the oil crisis and a strong opinion in favour of Taberg's nature conservation values. In 1986, the Swedish Society for Nature Conservation bought the mining rights and brought an end to the threat of exploitation.

Rare mineral, plants and lots of bats

Småland's Taberg was formed 1 200 million years ago when magma forced its way up through the earth's crust. The mountain consists largely of the rare rock type titanium magnetite olivine. When the green mineral olivine weathers it forms in to a specific soil which is ideal for certain plants such as spleenwort.

On Taberg, the southern spleenwort (*Asplenium adnigrum*) originating from the mountain massifs of Central Europe, meets the northern green spleenwort (*Asplenium viride*) which mostly inhabits the mountain chain in northern Scandinavia. Taberg provides a home to nine of Sweden's 18 bat species. From October to March, bats hang in deep sleep in the mining galleries. Another rarity is the sand lizard living on the slopes of Taberg.

Nature reserve

Taberg became protected in 1985 when the County Administrative Board set aside 64 ha as a nature reserve. Taberg is also protected in the EU-wide network protection areas (Natura 2000). The nature reserve is managed by the Municipality of Jönköping. Regulations for the nature reserve are decided by the County Administrative Board and displayed on information boards in the area.

Willkommen in Taberg!

Schon von weitem erkennt man den Umriss vom Taberg, einem Berg, der knapp 100 m aus seiner Umgebung herausragt. Sein südöstliches Profil fällt nach jahrhunderte langem Erzabbau steil ab.

Bergbaurevier Taberg

In Åsamon nördlich vom Taberg haben Archäologen Bekohlungsgruben und Schmelzöfen ausgegraben, die aus der Zeit stammen, als ab 900 n. Chr. aus Roterde und Moorerz Eisen gewonnen wurde. Die Eisenherstellung aus Tabergserz begann im Mittelalter, als man zunächst Steine aus Bruchmassen sammelte. Die Eisenherstellung nahm zu, als Taberg durch die königlichen Erlasse von 1618 und 1621 zum Bergbaurevier erklärt wurde. Man bildete fünf Verhüttungsgruppen, die verpflichtet waren, Erz zu gewinnen und Hochöfen in Betrieb zu halten. Dem Bergbaurevier in Taberg zusammen mit der Gewehrfabrik (Gevärsfaktoriet) in Husqvarna ist zu verdanken, dass es in dieser Gegend viele tüchtige Schmiede gab. Die

Schmiede in Västbo kamen auf die Idee, Eisen zu Draht zu ziehen. So entstand die Drahtzieherei in Gnosjö, die eine von vielen innovativen Industrien in Småland wurde. Mitte des 19. Jahrhunderts liefen die Hochöfen im Bergbaurevier von Taberg auf vollen Touren. Zum Ende des 19. Jahrhunderts klang der Bergbau ab, doch nach dem 2ten Weltkrieg erlangt er wieder neuen Aufschwung. Danach ging die allgemeine Meinung jedoch dahin, den Taberg zu schützen, der dann 1985 zum Naturschutzgebiet erklärt wurde.

Einmaliger Berg, ungewöhnliche Gewächse und viele Fledermäuse

Taberg entstand vor 1200 Millionen Jahren, als Magma bei einem Erdbeben aus der Erdkruste empordrang. Der Berg besteht hauptsächlich aus Titanomagnetit-Olivinit, einer ungewöhnlichen Gesteinsart, die in einer derartigen Anhäufung einzigartig ist. Bei Verwitterung des Berges ergibt sich durch das grüne Mineral Olivin ein optimaler Nährboden für bestimmte Gewächse, wie z. B. Grünen Streifenfarn (*Asplenium viride*), der sonst in der skandinavischen Gebirgskette heimisch ist. Eine andere Seltenheit ist Braungrüner Streifenfarn (*Asplenium adnigrum*), der hauptsächlich in zentraleuropäischen Gebirgen verbreitet ist. Taberg ist an Gewächsen überhaupt artenreich. Hier wurden ca. 400 Gefäßgewächse und Farnkräuter sowie bis zu 300 verschiedene Moosarten gefunden, darunter auch Grünes Koboldmoos.

An den felsigen Abhängen des Berges kann man Nana Blauteppich (*Veronica spicata*) finden und, wenn man Glück hat, sogar eine Zauneidechse (*Lacerta agilis*) vorbeihuschen sehen. Beides sind Raritäten in der schwedischen Natur. Das Bergwerk ist einer der an Fledermäusen artreichsten Orte des Landkreises und Schlüsselhabitat für die Überwinterung der Tiere. Über zehn von Schwedens 18 Fledermausarten überwintern im Bergwerk von Taberg.

Naturschutzgebiet Taberg

Taberg wurde 1985 unter Naturschutz gestellt, als die Bezirksregierung 64 ha als Naturschutzgebiet bereitstellte. Die von der Öffentlichkeit zu berücksichtigenden Vorschriften wurden von der Bezirksregierung festgelegt und sind an Informationstafeln im Gebiet angeschlagen. Taberg ist ferner eine Natura 2000-Gebiet und öffentliches Prioritätsobjekt.